

Geborgen en gedragen

Marcel Zagers

Een uitgave van:
Stichting De Roerom, Bredaseweg 202 B
5038 NK Tilburg; Tel. (013) 545 58 00
Fax (013) 545 57 97;
E-mail: redactie@deroerom.nl

Samenstelling:
Marcel Zagers

Illustraties:
Ludwina Foolen

Layout:
Ad van Beurden

Geborgen en gedragen

De Schrift benaderen zoals die aanvankelijk is gelezen en bedoeld, ontwikkelingen in kerk en samenleving die leven en mens degraderen tot functies kritisch volgen, met 't volste vertrouwen in het leven dat een Hart en een Ziel heeft: dit is kenmerkend voor het denken van Peer Verhoeven. Ter gelegenheid van zijn 70^e verjaardag op 27 oktober 2003 een impressie van zijn liturgisch-theologische inzichten.

Peer Verhoeven is vooral bekend als hoofdredacteur van 'De Roerom'. Daarnaast heeft hij diverse boeken gepubliceerd met liturgische teksten. Voor praktisch elke viering in de Open Kerk in Helvoirt – om de veertien dagen en op kerkelijke hoogtijdagen – schrijft hij een meditatie of overweging om een brug te slaan tussen traditie en actualiteit. In deze meditaties komen we regelmatig verhalen tegen, die de actualiteit overstijgen en tot een dieper inzicht in de Bijbel leiden; profetische aanklachten tegen zorgwekkende ontwikkelingen in onze tijd, bemoedigende en inspirerende woorden van vertrouwen, en zorg voor kind en jeugd. Deze woorden verdienen het mijns inziens om ook in bredere kring te worden gelezen en gehoord.

Uit ongeveer driehonderd meditaties die hij schreef vanaf 1 december 1990, heb ik typerende uitspraken en gedachten van hem verzameld, geselecteerd en verwerkt in een doorlopend verhaal. Met het oog op de leesbaarheid zijn hier en daar zinnen aangepast of vereenvoudigd, maar doorgaans zijn het zijn woorden gebleven. Een bescheiden eerbetoon aan een bevlogen denker en gedreven persoon.

De taal van de Bijbel

Werd in vroeger tijden een kind geboren, dan zeiden de ouders: we hebben een kind gekregen. In onze tijd die verlicht en modern heet, zegt de zelfbewuste westerse mens: we nemen een kind. Een kind krijgen of een kind nemen lijkt een verschil in woorden, maar het verraadt een wereld van verschil in mentaliteit en besef van het leven. Nemen klinkt zelfverzekerd, alsof de mens zelf in alles de hand heeft. Wie zegt een kind te krijgen, weet heel goed van het menselijke aandeel in de voortplanting, maar laat tegelijk horen dat het leven hem te boven gaat.

Willen de bijbelverhalen iets voor ons betekenen en willen wij de Bijbel überhaupt kunnen zien als het boek voor ons leven, dan moeten we wel de taal verstaan die daarin wordt gesproken. Wij zeggen 'ik néém', de Bijbel zegt 'je krijgt'. Wij spreken van hebben, de Bijbel van 'jou is gegeven'. Wie gehoor geeft, wordt er aangesproken en wat wij diep hopen noemt de Bijbel Gods belofte. De Bijbel sluit mens en wereld niet op in zichzelf of binnen de grenzen van eigen kunnen en kennen, maar breekt tijd en wereld open. Hij laat menselijk ervaren zichzelf overstijgen.

God van de Bijbel

De Bijbel wordt het Woord Gods genoemd en regelmatig horen en lezen we over de 'God van de Bijbel'. Maar de Heilige Schrift blijkt een heel menselijk boek, dat zich in

de gang van de tijd ontwikkeld heeft. Het beeld dat de mensen zich van God vormen, verandert met hun kijk op wereld en natuur en met de wijze waarop ze werken en leven.

Abraham was een nomade, die met zijn gezin en familie van weide tot weide het land doortrok. Zijn wereld was zo weids als de streek die zijn schapen begraasden, de mensheid zo groot als zijn eigen familieclan. God was voor hem een *familiegod*, die huisde bij de bron en op de berg en zorgde voor de vruchtbaarheid van mens, vee en land. In Davids tijd, kort nadat Mozes met enkele gehavende waaghalzen uit Egypte was ontsnapt, gingen de joden zich groeperen. Er ontstond een stad, een agglomeratie van families die zich een vaste woonplek verwierven en met landbouw en veeteelt de kost verdienden. Geleidelijk aan mocht je van 'een volk' spreken. God huisde in de tempel van de stad en moest instaan voor de veiligheid van stad en land. Hij was de god van het volk, een *nationale god*. Toen de joden enkele eeuwen later uit hun land werden verdreven en weggevoerd in ballingschap, ontmoetten ze mensen die hun eigen god of goden hadden. Terug in hun moederland, zoveel ervaringen rijker en op de ruïnes bezig met de wederopbouw, groeide het besef van de *ene universele God*, schepper van hemel en aarde, van alles en allen.

De Bijbel is met de tijd en de wederwaardigheden van een volk meegegroeid en toont aan hoe mensen in hun denken, geloven en oordelen veranderen. Denkbeelden en voorstellingen verouderen en worden tenslotte door nieuwe vervangen. Dit kan ons, die leven in een tijd waarin zoveel vertrouwd onderuit wordt gehaald en verdwijnt, bemoedigen en vertrouwen geven.

Profeten

Profeten spreken zelden of nooit over zonde en schuld van individuele mensen, maar over de schuld van de gemeenschap, het falen van zo goed als allen. Zij hebben het gewoonlijk niet over voorvallen of feitelijke ontwikkelingen.

Toen de nakomelingen van Abraham, Isaac en Jacob na de slavernij in Egypte in Palestina terug waren, bleven zij niet langer rondtrekkende nomaden, maar gingen zich stilaan ergens vestigen. En waar mensen huizen bouwen om een veilige woonplaats te hebben en bij hun grond te zijn, ontstaan geleidelijk aan dorpen en steden. Eenmaal zover, gingen de joden zich vergelijken met andere volken en landen. Ze wilden ook een koning zoals zij, maar de profeet Samuel weerde dit af: *'De koning zal uw zoons opeisen om te werken, hem te escorteren en dienst te nemen in zijn leger. Van uw dochters zal hij zijn gediensstigen maken.'* *'Toch willen wij een koning net als andere volken,' riep het volk. 'Geef ze hun zin' zei God, 'Ze beleidigen niet u, maar mij.'* (1 Samuel 8)

De profeet Jeremia was van hoge afkomst, stamde af

Ik weet niet wie of wat de vraag stelde. Ik herinner me ook mijn antwoord niet. Maar eens heb ik ja gezegd tegen iemand – of iets. Vanaf dat moment weet ik zeker dat het leven zin heeft en, in onderwerping, een doel. Vanaf dat moment heb ik geweten wat het zeggen wil 'niet om te zien' of 'je niet te bekommeren om de dag van morgen...'

Verder op de weg leerde ik, stap voor stap woord voor woord, dat achter iedere zin over de man van het evangelie een méns staat en de ervaring van een méns. Ook achter het gebed dat de kelk hem voorbij mocht gaan en achter de belofte hem te drinken tot de bodem toe. Achter ieder woord op het kruis.

Dag Hammarskjöld

van een geslacht dat leiding gaf. Van hem werd dan ook niet getolereerd, dat hij kritiek leverde op het beleid van hogehand. Hij was nog erg jong toen hij de regenten 'bedrijfsblindheid' en eigenwaan verweet, die ten koste van land en volk zouden uitpakken. Hij zag geen heil in de ogenschijnlijk heldhaftige vaderlandsliefde, waarmee vorsten hun aanzien en status meenden te moeten vergroten. Hij verweet in godsnaam de hoge heren: *'Kenners van de wet erkennen Mij niet; vorstenhuizen zijn Mij ontrouw geworden; profeten bevelen afgoden aan en lopen goden na die alleen maar schade berokkenen.'* (2) Deze ontrouw aan God en zichzelf, meende de koning te verbloemen door een oorlog te beginnen die onmogelijk te winnen was. Maar om Jeremia werd smadelijk gelachen; hij is voor zwartkijker, zeurpiet uitgemaakt. Wij hebben aan hem en zijn optreden het werkwoord jeremiëren te danken: altijd zanken, zeuren, klagen en negatief doen.

Zij hebben het gemunt op de geest – op wat woedt en broedt in het binnenste van een cultuur, een tijd of de mens. Ze zijn daarbij allereerst een probleem voor zichzelf. Hoe uitgesproken ze ook naar buiten treden, ze kennen hun twijfels en onzekerheid; aan hun lange adem komt ooit een einde. Vaak houden ze het uit ondanks zichzelf en dankzij wie weet wie of wat: de Geest, het Visioen, de toekomst van God en Goed. Zo is het Mozes, Jeremia en Jezus vergaan.

Prille christendom

Conservatief én progressief verwijzen bij voortduring naar de eerste decennia van het prille christendom. De indruk wordt gewekt, alsof het toen allemaal af was en helemaal zoals van Godswege bedoeld. Maar een bron is nooit rustig: die welt en woelt steeds.

De eerste christelijke leiders werden met situaties geconfronteerd die nieuw voor hen waren – ze konden zich niet beroepen op een woord van Jezus. Kunnen ook niet-joden christen worden? Hoe moet je een goed evenwicht vinden tussen de zorg voor de kwetsbaren en de verkondiging van het woord? Het leidde tot leerstellige discussies over besnijdenis, sabbath-heiliging en andere voor orthodoxe joden belangrijke normen en waarden.

Al bijna meteen deed zich de vraag voor, of de christenen uit Jeruzalem contact mochten hebben met de Samaritanen verderop in het noorden. Die werden door het zuiden toen net zo gemeden als vroeger de protestanten van boven 'de rivieren' door

de katholieken beneden. Op Jezus konden zij zich niet beroepen. Die was de Samaritanen letterlijk voorbijgelopen, al verstootten nog een leidersduo – reisden erheen om de mensen te bevestigen als nieuwe leden van 'de Weg', zoals de groep joden-christenen na Jezus' dood zich toen nog noemde. Ze waren zélf verantwoordelijk voor deze stap. Het bezoek van Petrus en Johannes heeft dezelfde functie als de parabel van de Barmhartige Samaritaan en het verhaal van de Dankbare Samaritaan en de Ontmoeting van Jezus met de Samaritaanse: het gaat er in deze verhalen niet alleen om een gediscrimineerde bevolkingsgroep anderen ten voorbeeld te stellen, maar ook om te laten horen dat de eens vermaledijde Samaritanen welkom zijn in de gemeenschap van De Weg.

Op eigen titel

De eerste christenen waren allemaal joods en zo gedroegen en voelden zij zich ook. 'Ze bezochten trouw de tempel van Jeruzalem en onderhielden stipt de joodse wetten.' Het was voor hen dan ook een gewetensvraag, of niet-joden, Grieken en Romeinen, mochten toegelaten worden tot de groep van Jezus' volgelingen. Andermaal konden zij zich niet op Jezus beroepen. Die wist zich tijdens zijn leven uitdrukkelijk geroepen om het geloof van zijn joodse vaders te zuiveren van schijn en formalisme. Met heidenen buiten Israëls grenzen heeft hij geen contact gezocht of gehad. Er is veel gebeurd voordat Petrus kon zeggen: 'Nu weet ik, dat bij God geen aanzien des persoons bestaat, maar dat ieder van goede wil hem aanstaat.' De heidenen waren welkom en hoefden zich niet te laten besnijden, zoals bij de joden gebruikelijk was. Een besluit dat de christenen op eigen titel namen en waarvoor zij zich niet op Jezus konden beroepen. De eerste christenen reageerden op de tekenen en uitdagingen van de tijd, niet naar

Het helpt niets de mensen te vertellen dat zij, pakweg, over dertig jaar naar de knoppen gaan... Dit hebben ze er graag voor over zolang het hen vandaag maar goed gaat. Er zal pas iets veranderen, wanneer er een nieuwe bodem onder hun bestaan geschoven wordt.

Godfried Bomans

de letter maar in de geest van Jezus van Nazaret. Heel anders dan vandaag waarin men zich voor het handhaven van bestaande structuren, wil beroepen op de Bijbel, op Jezus van Nazaret en zelfs op God die eeuwig en onveranderlijk heet.

Het enthousiasme verslapt

In de evangeliën staan verhalen, waarvan gezegd wordt dat Jezus de bedenker en verteller is. Maar, gelet op de inhoud van sommige parabels of op het woordgebruik, kan Jezus zelf er de bedenker of vertolker niet van zijn. In zijn moedertaal bestond bijvoorbeeld het woord 'lichaam' helemaal niet en daarom kan Hij nooit gezegd hebben: 'Dit is mijn lichaam'. Wel 'Dit is mijn vlees', in de betekenis die het in Jezus' Aramese moedertaal had: 'Dit ben ik helemaal; dit ben ik ten voeten uit'.

In de ziel van de christenen van die dagen leefde de verwachting, dat Jezus spoedig op aarde zou terugkeren om recht te doen en hun nood te lenigen. Maar dit gebeurde niet, het enthousiasme verslapt en zelfbeklag was niet van de lucht. Daarom vertelt Lucas het verhaal van de Weduwe die bleef aanhouden bij de gewetenloze rechter. Zo wilde deze evangelist mensen erop wijzen dat ze moesten volhouden, al was het soms niet om uit te houden en leek wat ze deden verloren moeite. En hij was er zo heilig van overtuigd te spreken namens Jezus, dat hij zijn preken Hem in de mond legde.

Het verhaal waarin de leerlingen door storm en wind over 't water de overkant wilden bereiken, moet onder de christenen in het prille begin zeer populair zijn geweest. Marcus schrijft er liefst drie keer over, telkens met Jezus in het centrum. In één van die verhalen slaapt Jezus, zoals in oude klaaggezangen God een slaper wordt genoemd wanneer Hij de nood van mensen niet lijkt te zien. Jezus ontwaakt en kalmeert de zee. Van begin af aan is dit verhaal niet bedoeld als zou Jezus de macht hebben de natuur naar zijn hand te zetten. Zo werd het ook niet opgevat. Het was dé manier waarop christenen elkaar in ongewisse en moeilijke dagen moed inspraken: een geschreven lied van vrouwen in Jezus, die – al is Hij ingeslapen – christenen door hun angst heen helpt. Hij verwijt hen gebrek aan vertrouwen, wat klinkt als: 'Ik ben met je!'

Het waren moeilijke tijden. De christenen waren buitenbeentjes, dissidenten in de joodse wereld, verdacht gemaakt, vervolgd en soms met de dood bedreigd. Bovendien leefden zij in een land door de Romeinen bezet, tegen wie ze telkens weer in verzet kwamen totdat de wereldkeizer het zat was en in 70 na Christus Jeruzalem verwoestte. De evangelist Lucas laat Jezus zelf, al is het zoveel jaren na zijn dood, een oproep doen tot standvastigheid omwille van Hem. De uitspraak *'De aarde zal beven, verschrikkingen onder de mensen en overweldigende tekenen aan de hemel'* (21) is geen dreigend Laatste Oordeel dat als een permanente dreiging boven het hoofd hangt maar is bedoeld om vertrouwen te wekken. Weer is Jezus niet zelf aan het woord, maar spreekt de jonge kerk in zijn naam de christenen moed in.

Een enthousiaste gemeenschap

De jonge kerk wordt enerzijds beschreven als een enthousiaste gemeenschap van mensen, die in Jezus' naam het brood braken, alles wat ze hadden, deelden met

elkaar en God om dit leven dankten. Anderzijds zien we de jonge kerk beschreven als een vlucht bange vogeltjes die verscholen op een zolder in de stad ramen en deuren gesloten hielden uit vrees voor de mensen buiten.

Een evangelieverhaal als de Wonderbare Broodvermenigvuldiging beschrijft niet een gebeurtenis die ooit ergens op een gegeven moment en op een bepaalde plek plaatsvond – het vertelt verhalenderwijze wat er overal en steeds weer in de eerste christengemeenten gebeurde: uit eerbied voor het leven, met Jezus van Nazaret in gedachten, braken zij samen het brood en deelden alles wat ze hadden.

Het pinksterverhaal is een verhaal dat zich verdicht tot een dag, een gebeurtenis, een plaats – waarmee gezegd wil zijn wat er zich in die tijd overal in de wereld afspeelde: tot hun eigen verbazing zagen de eerste christenen hoe de Geest, die Jezus bezielde, zich door hun getuigenis in woord en daad over de toenmaals bereikbare wereld verspreidde en overal gehoor vond; hoe het Licht voor de wereld in alle vormen en kleuren oplichtte onder joden en Grieken, Romeinen en Egyptenaren, Arabieren en Aziaten. Een verhaal vat de waarheid, de werkelijkheid of de situatie samen. De verbazingwekkende werkelijkheid van de jonge christengemeenschap was, dat zij zich over de wereld verspreid had. Deze verspreiding is niet op Pinksteren begonnen, maar was allang gaande en een feit.

Gods Koninkrijk

Met zijn onvergetelijk leven en afscheid in 't hoofd, vroegen de eerste christenen zich ook af hoe ze, Jezus waardig, moesten gaan leven. Ze stelden idealen: bidden, eerbiedig leven, Jezus' afscheid indachtig blijven en alles wat ze hadden, samen delen. Hun geloofsgemeenschap breidde zich snel uit. Tegelijk ondervonden ze, hoe moeilijk het is om het ideaal van 'alles geven en delen' in praktijk te brengen en resoluut vol te houden. Deze strijd vinden we terug in de vraag 'Goede meester, wat te doen voor eeuwig leven?' met Jezus' verontrustende antwoord 'Voor een kameel is het gemakkelijker door het oog van een naald te gaan dan voor een rijke in het Koninkrijk Gods te komen'. (Marcus 10)

'Binnengaan in Gods koninkrijk', 'eeuwig leven verkrijgen' zijn beelden, een wijze van spreken. Ze verwijzen niet naar een hemels paradijs dat de mens na zijn dood ten deel zal vallen. Een dergelijke scheiding tussen aarde en hemel moet Jezus vreemd geweest zijn. Ze duiden veel meer op een toekomstige wereld, die begonnen is werkelijkheid te worden. Een

Alles wat we zijn, wat we zien, ervaren, zeggen, beleven en doen is fragment. Maar er is geen fragment of de ziel van alwat leeft is daarin tot uitdrukking gekomen. Er is geen moment zonder eeuwigheid, geen sterfelijk wezen – hoe mismaakt of welgevormd ook – waarin niet de onsterfelijke schepping is geopenbaard.

Abel Herzberg

toekomstige nieuwe wereld, waaraan je vol overgave kunt werken, maar die je niet als een soort tegenprestatie kunt afdwingen. Jezus' uitspraak waarin hij de rijken met kamelen vergelijkt, moet voor de lezers van het Marcus-evangelie verbijsterend en verontrustend zijn geweest maar ook relativerend, humoristisch. Een kameel is zwaar en omvangrijk en heeft ook nog twee bulten op zijn rug. Het beeld van 'de kameel door het oog van de naald' is waarschuwend en tegelijk mild, toont iets van begrip voor falen. Falen op Christus' weg mag en is begrijpelijk, maar zijn weg laten dicht groeien en zijn spoor van geven en delen uitwissen, mag niet.

Jezus van Nazaret heeft nooit over zijn koninkrijk gesproken, wilde ook geen koning heten of worden. Pas na zijn dood hebben christenen hem zo genoemd en zich daarmee afgezet tegen de keizer van Rome. Namen en eretitels moeten in hun tijd begrepen worden; in een andere tijd krijgen ze een andere inhoud en niet zelden een onjuiste, misbruikte betekenis. Het geboorteverhaal van Jezus van Nazaret, dat begint met het noemen van Augustus als de toenmalige keizer van Rome, lijkt hiermee deze wereldleider eer aan te doen. In feite wordt hij door Lucas onttroond: de engelen zingen niet voor hem, maar voor het kind van Betlehem *'Eer aan God en vrede op aarde'*. Geboorteverhalen zeggen weinig of niets over de wijze waarop iemand feitelijk geboren is – des te meer over wie zo'n mens in zijn leven is geworden: God was Hem een Vader, Gods Wil zijn leidraad, al heeft hij ervoor moeten vechten. Hij zocht God niet hier of daar, niet in de hoogte of verre verte, maar midden in het leven, in Liefde gevraagd, in Liefde gegeven.

Volste vertrouwen

Lange tijd is gedacht dat de evangelisten Jezus' leven op de voet volgden en een feitenverslag hebben samengesteld van zijn woorden en daden. Maar het verhaal van Jezus en de Samaritaanse (Johannes 4) is zo'n verhaal dat pas tijden na Jezus' dood op papier is gekomen. Het is dan ook meer een verhaal over de bewogen eerste decennia van het christendom dan over feiten uit Jezus' leven. Zoals mensen in de verhalen van Johannes telkens weer doen, maakt ook de Samaritaanse hier platte en stompzinnige opmerkingen. Hoe zou Jezus haar eeuwig water kunnen geven, als hij niet eens een emmer bij zich heeft? Zou hij dat toch kunnen, dan was dat mooi meegenomen. Dan hoefde ze niet meer dagelijks naar de bron te komen. Dit is de stijl van Jezus: domme opmerkingen verduidelijken wat hij niet en wat hij wel bedoelt te zeggen. Het gaat hier niet om water als H₂O: hier wordt afgerekend met een reeks oude taboes.

En in het verhaal van de opstanding van Lazarus (Johannes 11) merkt Martha op dat de gestorvene al enkele dagen in het graf ligt en dat er daarom bepaald geen aange-

name geur moet hangen. Daarmee wilde Johannes aangeven, dat graf en dood in dit verhaal heel anders moeten worden verstaan dan wij geneigd zijn te doen. Het wonder, dat Johannes 'teken' noemt, is niet de opwekking van Lazarus. Het wonder is het geloof van Marta. Marta gelooft in Jezus, niet omdat hij over bovennatuurlijke krachten zou beschikken maar om zijn onvoorwaardelijk vertrouwen in het leven waarvan Liefde hart en ziel is. Lazarus' opwekking gaat over een ander leven, een nieuw leven dat zich niet ná maar juist binnen dit aardse leven kan voltrekken.

Als een merkwaardige rode draad loopt door de verrijzenisverhalen het gegeven dat de leerlingen Jezus wel zagen maar niet herkenden: ook de eerste christenen hebben zich moeten opwerken tot het geloof in de Levende. Ze hadden Jezus bij leven niet begrepen; pas na zijn dood gingen hun de ogen open. De vrouwen, die volgens het oudste paasverhaal naar het graf gingen en zich zorgen maakten wie de kolossale steen zou weggrollen, stonden als eersten op uit het graf. Wie vertrouwd is met het Hart van het leven zoals Jezus van Nazaret, en zich ten volle durft in te zetten, zal tenslotte worden opgevangen door 'Ik zal er zijn'. Dit vaste geloof en volste vertrouwen heeft Jezus van Nazaret voorgeleefd en bij zijn afscheid uitgesproken. Waar dit geloof en vertrouwen bestaan, blijft geen graf van kwaad of dood gesloten.

Een sacramentele kerk

In onze dagen wordt van hogerhand het accent gelegd op de sacramentele kerk – de kerk van de priester die alle sacramenten toedient. De evangeliën getuigen ervan hoe al in de prille christengemeenschappen sprake was van zelfvoldaanheid, eigenwaan die anderen kleineerde. Strijdig met Gods geest, die spreekt door profeten en door Jezus van Nazaret. De eerste christenen waren allen uit het joodse nest afkomstig, maar toen de tijd rijp was, namen zij mensen in hun gemeenschap en kerk op die uit een heel andere cultuur kwamen en hun taal en gebruiken niet kenden. *'Nu weet ik zeker dat God geen aanzien des persoons kent, maar dat Hij welbehagen heeft in ieder die godvrezend is en gerechtigheid doet,'* heeft Petrus gezegd. Deze woorden van de eerste paus zouden de christenen van hoog tot laag bescheiden moeten maken – zowel in onderling verkeer als naar andere geloofsovertuigingen toe. De uitspraak van de Franse bisschop Gaillot die het veld moest ruimen, is de wereld over gegaan: *'Een kerk die niet dient, dient tot niets.'*

Alledaagse gebaren

Het Laatste Avondmaal was geen sacrament dat ingesteld werd. Het was een dramatisch gebeuren, waarbij menselijke teleurstelling, frustratie en onbegrip naar buiten kwamen.

Alledaagse gebaren waarvan Jezus van Nazaret ware zin en betekenis openbaarde. Het brood, het ene Leven dat allen bij dood en leven met Hem delen. De beker, alles wat je beroert en heilig is, al het zuur dat je proeven moet en al het zoet dat je smaken mag. Het Laatste Avondmaal was een afscheid in vertrouwen, een vaarwel met toekomst: alles wordt in God voltooid.

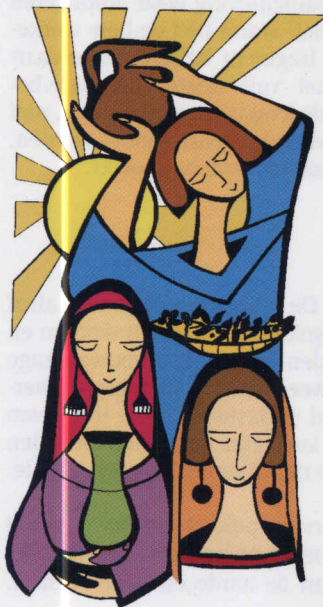
Dit afscheid van Jezus is in de loop der eeuwen onder leerstellige dogma's bedolven,

een splijtzwam geworden voor de christenen, inzet van machtsstrijd. Dit afscheid van Jezus is van begin af aan simpel maar intens door de christenen herdacht en gevierd. Het is het hart van hun bestaan geworden. *'Zij kwamen samen in een of ander huis, braken het brood, deelden alles samen en dankten God. Ze stonden hoog in aanzien bij de mensen, van wie er zich steeds meer bij hen aansloten.'*

Religieuze intuïtie

Velen zijn opgegroeid in een sfeer waarin de kerk haar leer 'te geloven voorhoudt'. De bijbelverhalen, de lezingen in de liturgie worden gewoonlijk voorgehouden als openbaringen van waarheden, die aan de mensen verkondigd moeten worden en die van buitenaf, uit den hoge, naar ons toekomen. We moeten constateren dat de kerk momenteel, sterker dan enkele decennia geleden, zichzelf ziet als de gevormde die Gods Woord spreekt en daarvoor gehoorzaamheid en volgzzaamheid eist. In het religieuze talent dat de mens aangeboren is, in zijn 'religieuze intuïtie en directe beleving' wordt weinig of geen vertrouwen gesteld. De oermenselijke religieuze intuïtie ontkennen of deze op voorhand ondergeschikt maken aan een leer, is wellicht de grootste oorzaak van de ontkerkelijking die wij in onze dagen meemaken. Toch is het juist dit talent, te lang miskend, dat in onze dagen in weerwil van alles, doorbreekt.

De gelovige van nu – wel of niet zo genoemd – ziet het bestaan, het leven, de schepping als heilig en te heiligen en de kerk als een gemeenschap van mensen die dit mysterie erkennen, belijden en ernaar trachten te leven. De schepping is sacrament, 't alledaagse heilig.

Zo zou het moeten blijven of weer worden: weten en vieren dat wij met Hem delen in het Ene gegeven leven; weten en vieren dat we geroepen zijn te doen wat Hij heeft gedaan, geloven en vieren dat wij en alle leven ooit ergens worden voltooid. Waarom dan in Gods naam mensen – andersdenkend, anders geaard – van Jezus' Tafel weren? Geen christelijke kerk kan dat maken. Een overgeeflijke zonde tegen de Geest! Een gemeenschap van mensen, een kerk die leeft vanuit een visioen van niets dan Liefde; die wakker ziet wat gebeurt, zich aangesproken weet en opstaat. Zo zou het moeten blijven of weer worden.

Samenleving uit evenwicht

De tijd heeft niet stilgestaan en de mens heeft reuzensprongen gemaakt. De mens is zich gaan gedragen als heer en meester, als het meesterbrein dat bij alles aan de touwtjes trekt. De natuur is voor hem alleen nog een arsenaal van krachten en energieën, een voorraadschuur van grondstoffen. De wetenschap

heeft de natuur dóór en de techniek speelt ermee als met een pop zonder ziel, die je zoveel zoals je wilt kunt laten dansen naar jouw pijpen. Kennis en kunde hebben veel heil, zegen en welvaart gebracht. Maar tegelijk heeft de mens zich geïsoleerd en is ontheemd geraakt. De mens staat eerder tegenóver dan ín het leven.

Onze samenleving levert zich aan buitenkant en oppervlakte uit en raakt het innerlijk kwijt. De tijd is vernauwd tot klokuren en kalender; uit het leven is veel klank en kleur verdwenen. Steeds meer gaan we met de dagen van de week om alsof ze allemaal hetzelfde zijn en het ritme van zes werkdagen en één rustdag wordt van meerdere kanten onder druk gezet. Er zijn werknemers die een heel vreemd leefritme krijgen opgelegd en hun hobby of het verenigingsleven kunnen vergeten. Allerwegen spelen behoeftevorming, reclame, producten, apparaten en winst maken op de geest van mensen in. Een groeiend aantal mensen is zich niet meer bewust van eigen innerlijke waarde, maar voelt zich afhankelijk geworden van de waardering van buiten. Waar deze minimaal is of helemaal wegvalt vanwege handicap, pech, ziekte, ouderdom of verlies van werk, voelen mensen zich in hun diepste wezen aangetast en vragen zij zich af wat hun waarde, hun zin van bestaan nog is. Maar van hogerhand wordt gezegd dat groot onheil over onze moderne wereld zal komen wanneer de industriële welvaart stopt en we met 'genoeg is voldoende' tevreden zijn. De welvaart is een soort religie geworden – een godsdienst die, zoals bekend is, slachtoffers en uitvallers incalculeert wanneer ze zich als het enige heil ziet.

Van werk hebben wij arbeid gemaakt, die bij definitie productief en lucratief moet zijn. Het is een teken aan de wand, dat er momenteel voor bepaald werk zo weinig animo is. Er is niet alleen een priestertekort maar ook een tekort aan huisartsen, verplegenden, bejaardenverzorgsters en leraren. 'De zorg' in de brede zin van het woord, is een ondergeschoven kindje aan 't worden. Zorgen, dienen, menselijk-nabij-zijn, terzijde staan is niet direct productief in onze samenleving waar produceren en consumeren evangelie zijn. In zo'n 'geestelijk klimaat' wordt niet de hele werkelijkheid, en ook niet de hele mens, maar slechts een fragment beleefd en gewaardeerd. Maar dit fragment wordt geleidelijk wel voor het 'volle leven', het 'hele bestaan' aangezien. Jeremia (20) zou zeggen: dáár huist de kwaal die je niet moet, niet kunt toedekken met een maatregel. Zorg is het eerste werk dat gedaan moet worden. Een samenleving die dit besef kwijt is, is ernstig uit haar evenwicht geraakt.

Normen en waarden

De roep om normen en waarden klinkt op in onze tijd. De indruk wordt gewekt alsof normen en waarden, geboden en verboden, zomaar afgekondigd kunnen worden en op een willekeurig moment ingevoerd. De Tien Geboden hebben een eeuwenlange ontwikkeling en geschiedenis gekend, voordat ze op twee stenen tafelen gegrift werden. Door schade en schande wijs geworden, zoekend en tastend in het leven van alledag, uitgedaagd door de ontwikkelingen van het land zijn deze Tien Geboden uiteindelijk boven gekomen en voor de mensen heilige richtlijnen geworden. Ze kienen en wortelen in een kijk op het leven.

Conform onze manier van denken gaat het kerkleiders en politici om het dóél dat **men met normen en waarden wil bereiken: een leefbare en veilige samenleving, het behoud van natuur en milieu, de juiste verdeling van de aarde en haar voedsel.**

Normen en waarden zijn echter geen middelen, maar vruchten van een grondhouding, een levensinstelling. Ze hebben altijd een diep fundament. Welvaart deel je niet wereldwijd om uithongeren of oorlog te voorkomen, maar omdat je beseft dat allen gelijkelijk delen in het gegeven leven. De natuur ontzie je niet om haar als voorraadschuur in stand te houden, maar uit eerbied voor het leven en zijn Mysterie. Je leeft samen en staat in voor elkaar, omdat je elkaars naaste, broer en zus bent.

Techniek, milieumaatregelen en zorgvuldigheid zullen tenslotte niets uitrichten, wanneer deze niet gedragen worden door eerbied, ingegeven door het mysterie van het Leven dat ons overstijgt. Normen en waarden blijven op los zand gefundeerd, wanneer ze niet stelen op het besef van een hogere werkelijkheid.

Een dragende grond

In onze tijd, waarin de mens zichzelf het centrum van alles waant, zich als heer en meester gedraagt, aan het gegeven ritme geen boodschap lijkt te hebben, roepen profeten ons omwille van leven en toekomst hartstochtelijk op weer te gaan beseffen dat wij samen delen in het ene gegeven leven, waarvan Bron, Hart en Horizon ons te boven gaan. Waar dit geloof in een alles omvattende, alles en allen dragende grond verdwijnt – welke naam we die ook geven – verliezen leven, mens en medemens hun gemeenschappelijke wortels en waarden. In een samenleving, waarin mensen op zichzelf worden teruggeworpen en ieder op zichzelf aangewezen raakt, blijft de ander geen gave, maar wordt die een obstakel – hij is geen partner, maar een concurrent.

Wanneer het besef afsterft, dat wij allen vreemdelingen zijn en samen te gast op de aarde die gegeven is en nooit ons bezit wordt, zullen we tenslotte niet meer van een ander houden als van onszelf – zal de mens uiteindelijk niet eens meer van zichzelf houden. Vervreemd van de aarde, vervreemd van elkaar, vervreemd van zichzelf is één aaneengeregen keten.

Wij mensen kunnen alleen onszelf en bij elkaar blijven, wanneer we beseffen en beleven dat we samen behoren tot één groot geheel van tijd en leven, waarvan wij een moment, een ademtocht zijn.

Een nieuwe tijd

Hoe moet het verder met de wereld? Er wordt gevreesd voor een nieuwe tweedeling tussen oost en west, islam en christendom, dreigers en bedreigden, arm en rijk. Er is maar één weg die tot elkaar en vrede leidt: hoe we het ook zeggen of naam geven – wij zijn allen van de aarde en van Wie zij spreekt. Wie er oog voor heeft, ziet al de vormen van een nieuwe tijd. De nieuwe tijd breekt door, in het besef dat het leven

heilig is en wij allen zijn geroepen het te wijden: de tijd van de Geest, die één maakt wat is verdeeld, de tijd van de Geest, die heelt wat is stuk geraakt.

Wat moeten we in de toekomst gaan doen? De gegeven werkelijkheid laten spreken door haar ritme van licht en donker, actie en rust, stem en stilte, bewust en intens te beleven; niet toestaan dat hieraan voorbijgegaan wordt. De jeugd niet louter vormen voor baan en functie: niet toestaan dat hun zelfexpressie in kunst en kunde – zoals het geloof – naar de privésfeer verwezen wordt. Komen tot een andere inhoud van arbeid en werk: niet toestaan dat alleen marktprestatie met loon en aanzien gewaardeerd wordt.

Vertrouwen in het leven en geloof in wat het leven ongezien te boven gaat, kan de een de ander niet aanpraten en geen overheid is bij machte het iemand op te leggen. Vertrouwen in dit leven en in 'hoe dan ook verder dan de dood' groeit door in vertrouwen te leven. Beleven gaat aan weten vooraf. Want geen mens voelt zich op zijn plek, wanneer hij zich niet geworteld weet in het leven; geen mens komt tot diep vertrouwen als hij zich niet geborgen en gedragen weet.

Een nieuwe religiositeit

Kerk en godsdienst worden randverschijnsel en volgens de kerkelijke leiding denkt en doet tachtig procent van de gelovigen anders dan hen van hogerhand wordt voorgesteld. Het blad is bezig af te vallen; het hing er al langere tijd dor en slapjes bij. Maar nu verschijnen ook de frisse knoppen voor ieder die zien, dóórzien kan. Ondanks de schijn van het tegendeel is er een proces van verinnerlijking gaande en groeit de band met allen en alle leven, waarvan Liefde het geheimvolle Hart is, aan wie wij ons levensvertrouwen ontlenu.

De nieuwe religiositeit leidt tot andere opvattingen, waarden, normen en structuren. Het wordt gekenmerkt door eenheid en verbondenheid. Het demonstreert zich in het verval en uitwissen van allerlei afbakeningen en grenzen. Oude vertrouwde afbakeningen tussen natuur en bovennatuur, profaan en gezegend, gewijd en niet-gewijd zeggen mensen nog weinig. In onze tijd kunnen we niet meer spreken over de sacramentele kerk in een profane wereld. Onze wereld, de schepping en alwat bestaat is heilig en te heiligen en iedere mens is geroepen het leven toegewijd te zijn, te zegenen.

Kinderen

De diep menselijke ervaring en de ontdekking van iets wezenlijk geheel nieuws, wordt in de Bijbel voorgesteld als een openbaring van Godswege de mensen gebracht. Geloof is een diep menselijke ervaring, die zichzelf te boven gaat. Mensen zijn hiertoe in staat. De weg naar boven, gaat via beneden; de gang naar de diepte langs het leven van alledag; God openbaart zich via menselijke ervaring. Dan wordt het wel uiterst gewichtig wat mensen, kinderen en jeugd, te ervaren krijgen, hoe zij leven, hoe het leven ook door de openbare orde wordt aangeboden en voorgesteld. Het laat kinderen niet koud, wanneer ze ervaren – bewust of onbewust – dat werk de dienst uitmaakt en dat de samenleving het leven steeds minder op het ritme van de gegeven natuur en steeds meer op de eisen van lonende arbeid afstemt. Het maakt

Wij zijn op een mysterieuze wijze verbonden met het gehele universum, wij worden erin weerspiegeld zoals het heelal in ons weerspiegeld wordt. Het gaat er om te leven in harmonie met wat wijzelf niet zijn, wat wij niet begrijpen, wat in tijd en ruimte ver van ons verwijderd lijkt...

Vaclav Havel

heel veel uit voor hun latere leven, of kinderen van jongs af aan bestookt zijn met waarschuwingen waaruit wantrouwen sprak – of dat ze in hun ups en downs bemoedigd zijn om door te gaan, verder te leven: ‘Ga je gang; ik geloof in je...’ Hoe laten wij kinderen in gezin en onderwijs, in samenleving en maatschappij het leven ervaren? Een echte gewetensvraag.

Eerbied en verwondering

Door de verafgoding van werk en welvaart, heeft de jonge mens van onze tijd niet de kans gekregen zichzelf, zijn gevoelens, te ontwikkelen; zijn ambities, talenten en speelse voorkeuren te vormen; om zichzelf te zijn en uitdrukking te kunnen geven aan wat hem beroert en ontroert. Toch is er in de jaren zeventig van de vorige eeuw heel nadrukkelijk gewezen op het belang van wat men in het onderwijs ‘de expressievakken’ noemt. Maar met en in de groei van de welvaart blijkt dit wijze geluid al vroeg gesmoord te zijn. Raakte de culturele vorming van de jeugd bedolven onder het no-nonsense beleid van de overheid of de goede puntenlijsten waar ouders om vroegen?

Kinderen steken niet zo gek veel op van wat hen voorgehouden en aangeprekt wordt; veel meer treft hen het stille voorbeeld dat ze als vanzelfsprekend voorgeleefd krijgen en de beelden waarmee ze aanhoudend geconfronteerd worden. Belangrijk voor de toekomst van het kind en voor het vreedzaam samenleven van de volken, is de vraag of in gezin, onderwijs en maatschappij de religieuze ervaring van het kind gevoed wordt. Welk beeld van het leven wordt gepropageerd? Welke levenswaarden worden door de media dag aan dag aangeprezen of versterkt? Een werkelijkheid die gegeven, te beleven is – of die we maken zullen en waarover we heersen? Gaat het om hebben en halen, of om zijn en beleven? Heeft alle leven dat wij ontmoeten een ziel, een stem, die spreekt van een Mysterie dat *is*, maar niet is te vatten? Leren mensen in eerbied en verwondering te leven? Het laatste woord zal nooit iemand spreken en het hoogste woord komt geen mens toe.

Door de schepping te verkennen komt een kind niet enkel veel te weten, maar wordt het zichzelf bewust, vindt het naast het andere ook zichzelf. Het weet zijn plaats, het voelt zich op zijn plaats. Maar zoals verenigingscultuur en vrije tijd, volkskunst en zorgsector, staan ook onderwijs en opvoeding onder druk van de marktwaarden die van hogerhand gekoesterd worden en de normen die zij daarmee propageert.

Iets van het mysterie gaan vermoeden, verwondering laten groeien om alwat is: nodig om eerbied te krijgen. Vertrouwen scheppen in het gegeven leven: o zo nodig om staande te blijven.

De Schrift benaderen zoals die aanvankelijk is gelezen en bedoeld, ontwikkelingen in kerk en samenleving die leven en mens degraderen tot functies kritisch volgen, met 't volste vertrouwen in het leven dat een Hart en een Ziel heeft: dit is kenmerkend voor het denken van Peer Verhoeven. Ter gelegenheid van zijn 70^e verjaardag op 27 oktober 2003 een impressie van zijn liturgisch-theologische inzichten.

Peer Verhoeven is vooral bekend als hoofdredacteur van 'De Roerom'. Daarnaast heeft hij diverse boeken gepubliceerd met liturgische teksten. Voor praktisch elke viering in de Open Kerk in Helvoirt – om de veertien dagen en op kerkelijke hoogtijdagen – schrijft hij een meditatie of overweging om een brug te slaan tussen traditie en actualiteit. In deze meditaties komen we regelmatig verhalen tegen, die de actualiteit overstijgen en tot een dieper inzicht in de Bijbel leiden; profetische aanklachten tegen zorgwekkende ontwikkelingen in onze tijd, bemoedigende en inspirerende woorden van vertrouwen, en zorg voor kind en jeugd. Deze woorden verdienen het mijns inziens om ook in bredere kring te worden gelezen en gehoord.

Uit ongeveer driehonderd meditaties die hij schreef vanaf 1 december 1990, heb ik typerende uitspraken en gedachten van hem verzameld, geselecteerd en verwerkt in een doorlopend verhaal. Met het oog op de leesbaarheid zijn hier en daar zinnen aangepast of vereenvoudigd, maar doorgaans zijn het zijn woorden gebleven. Een bescheiden eerbetoon aan een bevlogen denker en gedreven persoon.

Marcel Zagers